

Đurđica Petrović

A JUGOSZLÁV MŰVELTSÉGI LELTÁRANYAG
MAGYAR KULTÚRJAVAI –
A GUBA PÉLDÁJA ALAPJÁN

A Szávától és a Dunától északra fekvő jugoszláv területek recens etnográfiai leltárának magyar kultúrjavairól – elsősorban Milovan Gavazzi,¹ Vilko Novak² de más etnológusok kutatásainak is köszönhetően – viszonylag sokat tudunk. E javak számbavétele, földrajzi szempontú rendszerezése megtörtént, s főbb vonalakban azt is tudjuk, hogyan és milyen utakon (közös határok, magyar telepítések, a már meglévő magyar települések és lakosságuk, vándor mesteremberek, kereskedelem, a városok hatása) kerültek jugoszláv területekre.

Másfelől (ez szintén ismert, és gyakorta képezte kutatás tárgyát³) a magyarországi műveltséget is érték déli kultúrhatások. A javak e kölcsönös cseréje az akkulturációs folyamatok sajátosságaival bírt, s egyes vidékeken vegyes típusú műveltséget eredményezett. Ez különösen a mai Jugoszlávia és Magyarország szláv illetve magyar településein jutott kifejezésre. A mai kutatások látókörén szinte teljesen kívül rekedtek az ún. etnológiai jelent megelőző időszakok, pedig azok sem voltak híján e javak kölcsönös cseréjének. Erről valamelyest árulkodnak a tenger melléki archívumokban őrzött leltári adatok.⁴

Ami a mai Jugoszlávia területén fellelhető, átvett magyar anyagi javakat illeti, egy s más még följegyzésre vár. Így például hiányzik e javak sajátosságainak és időbeli változásainak tágabb értelmezése. Ugyanakkor összetetésük sem történt meg – egyazon időszak vonatkozásában – a hazai területek hasonló anyagi javaival, természetesen interakcióban használóik szükségleteivel és e javaknak életükben játszott jelentőségével stb.

Az ilyen ismeretek megszerzésének egyik lehetséges módja – természetesen amennyiben kivitelezhető – a használók és a javak kölcsönviszonyának és viselkedésének végigkövetése lehetne az évszázadok útjain, meghatározott paraméterek segítségével. A kulturális dinamizmus ilyen megközelítésére tűnt számomra alkalmasnak a guba, a magyar anyagi kultúra e régi tartozéka. Kutatásaimban – természetesen a lehetőségek szabta határokon belül – kétféle forrásanyagra támaszkodtam, midőn a guba példáján arra kerestem a választ, milyen volt a magyar eredetű anyagi javak „sorsa” Jugoszlávia területén:

levéltári adatokra és néprajzi anyagra. Történetileg pedig a késő középkortól napjainkig terjedő periódust tekintettem át.

*

Eddigi ismereteink szerint Jugoszlávia területén a gubára vonatkozó legkorábbi adatok a későközépkori Dubrovnikból származnak, noha a tengermelléki városok ez ideig megjelentetett levéltári följegyzéseinek egyikében sem szerepel ez a szó. Dubrovnik ebben az időben nyitott város, komplex műveltségi struktúrával, területileg és etnikailag különböző származású lakossággal. Műveltségi leltárában a rezidenciális anyagi javak mellett nagy számban található idegenből hozott, a dokumentumok által szerbnek, bosnyáknak, vlahnak, bolgárnak, görögnek, albánnak,⁵ németnek, franciának, flamandnak, velenceinek, töröknek⁶ stb. feltüntetett tárgyak. A felsoroltak mellett a XIV–XV. századi Dubrovnikban magyar kultúrjavak is voltak, a dokumentumokban *magyar*, ritkábban *magyar módra* megjelöléssel szerepelnek. Találhatók közöttük bútordarabok, edények, ruhadarabok, fegyverek, lószerszámok. Magyar tárgyak említésére vonatkozó legkorábbi példánk az 1363. pestises esztendőből származik. Két dubrovniki – egy módos kereskedő és egy szegény polgár – végrendeletében egy magyar öv⁷ és két magyarországi serleg⁸ került följegyzésre. Tekintettel a szerteágazó magyar-dubrovniki gazdasági kapcsolatokra, valamint arra, hogy Dubrovnik 1359-ben elismerte a magyar király fennhatóságát,⁹ teljesen érthető a magyar tárgyak jelenléte a későközépkori Dubrovnikban. A dubrovniki leltárkönyvek a gubát nem tüntetik fel magyar eredetű értéként. Ugyanez a helyzet a reflexíjjal, amit Dubrovnikba a történelmi Magyarország területéről érkezett íjkészítő mesterek hoztak be a XIV. században. De amíg a régi magyar íj eredetét és konstrukciós sajátosságait megmagyarázzák,¹⁰ addig a gubáról csak mellékesen tesznek említést.¹¹ A guba terminus magyar nyelvből származó jövevényszó, s ennek alapján az így nevezett tárgyat elsősorban a magyar anyagi kultúra emlékének lehet tekinteni, vagy olyan tárgynak, amelynek a magyarok adtak nevet,¹² mert nekik tipikusnak számított. A távoli múltra visszatekintve az elnevezés a *betakart* jelentésű latin *coopertus*-ból származtatható.¹³

Magyarországon a guba egyrészt gyapjúból szőtt anyagot jelent, másrészt olyan, kabátszerű ruhaféleséget, amelyet gubaszövetből készítettek. Ismert a Nagy-Alföldről – ott felső része és az ujjak speciális szabásúak –, valamint Erdélyből és Magyarország keleti hegyvidékéről is.¹⁴ A középkori magyar gubán, amelynek leírása először az 1387-es évben fordul elő, úgy tűnik, csupán szőtt anyag értendő. A burával¹⁵ egyenlítették ki, s e későlatin lexéma (burra) a durva szövésű, fürtösen csomózott gyapjúszőttesteket jelölte.¹⁶ Pirosat és feketét különböztettek meg.¹⁷ A gubáról mint öltözetről az első hírek csupán a XV. század végéről érkeznek; a gubát 1496-ban köpönyegként,¹⁸ 1528-ban ruházatként¹⁹ írták le.

A dubrovniki levéltári könyvekben a gubát a XIV. század első felétől kezdődően említik. A dubrovniki bilingvizmusra oly jellemző, román „o” és szláv „u” magánhangzó között ingadozó szóhasználat folytán egyidejűleg jelzik

„goba”-ként és „guba”-ként is.²⁰ Első említésére két testamentumban is találunk példát a dögvészes 1348. esztendőből,²¹ vagyis harminckilenc évvel korábbi, mint a magyar okiratokban. Mivel az elnevezés végrendeletekben került lejegyzésre, nyilvánvaló, hogy Dubrovnikban a gubát az említett esztendőt megelőzően is ismerték.

A guba–goba a későközépkori Dubrovnikban alváskor használt takaró, s valószínűleg terítő is volt. Mindig az ágynemű számbavételekor említik, mint például Piero de Volcane végrendeletében, amelyet 1348-ban iktattak a dubrovnikai nótáriusi hivatalban: „... és imígyen vagyon ágyam, függönyöm, dunyhám, három lenvászon raknóm²² (egy fajta háziszóttos – a ford. meg.), négy pár vánkосom, három hosszúszőrű sklavinám,²³ egy gobám, három perpert²⁴ érő čelegám.”²⁵ Noha a gubát a későközépkori Dubrovnikban az ágyneművel kapcsolatosan említik, lehetséges, hogy szükségből köpönyegként is használták, hiszen ilyen célt szolgáltak más, korabeli ágytakaróféleségek is.

A viszonylag gyakori főlemlítés ellenére is elmaradt a Dubrovnikban használt későközépkori guba sajátosságainak a feltüntetése. Bizonyos, hogy gyapjúból szótték, akárcsak a város többi, e korban használatos takaróját, annál is inkább, mert a sima szövésű gubák mellett voltak kihúzott gyapjútincсű, fűrtös gubák (guba pilosa)²⁶ is, bár az igazsághoz hozzá tartozik, hogy ezeket ritkán említik. Túlsúlyba kerültek a sima gubák, ezekből a dubrovnikiak gyakran többet – kettőt, hármat, négyet²⁷ – is birtokoltak. A gubák beszerzési módjáról is hiányosak az ismereteink. Bizonyos Raduj fia Pribilnak az 1372. július 10-ei végrendeletében található adatai alapján – melyek szerint anyjának két kékfestő, valamint két fűrtös guba²⁸ vásárolandó – feltételezhetjük, hogy a gubák hasonló módon érkeztek Dubrovnikba, mint a többi behozatali tárgy, és úgy is kerültek eladásra: magánszemélyeknél és kereskedések által.

Dubrovnikban a guba–goba használata a XIV. század hetedik évtizedéig volt jelentősebb. Legtöbbször a dögvészes 1348. és 1363. esztendő végrendeleteiben említik. Szórványos említésére találni példát a későbbi – 1368., 1372. és 1416. – évekből is.²⁹ A rendelkezésünkre álló jegyzékek alapján feltételezhetjük, hogy a guba tulajdonosai a szláv népesség szárazföld felőli – az 1363. évi pestist közvetlenül követő – tömeges letelepedését megelőző dubrovnikai lakosság idősebb rétegeihez tartoztak. Halálukkal, majd legközelebbi örökösök elhaltával a guba fokozatosan eltűnt a város lakóinak domináns kulturális leltárából.

Amíg használták, a guba dubrovnikai tulajdonosai főleg az alsóbb társadalmi rétegek soraiból kerültek ki. Közöttük vannak foglalkozás nélküli személyek,³⁰ van kiskereskedő,³¹ szűcs,³² kovács,³³ nemes házasságon kívüli fia.³⁴ A guba gazdag polgár³⁵ vagyonát igen ritkán képezte. Ha nemesek házában volt található, akkor a szolgák,³⁶ dajkák³⁷ részére tartották. Használata nem különbözött a hasonló takarókéttől. Olykor el is adták,³⁸ és a pénzt az elhunyt lelki üdvéért szolgáltattott misére költötték,³⁹ a rokonságra és a barátokra hagyományozták⁴⁰ a szolgák részére történt – már említett – adományozás mellett.⁴¹ Mindez arról tanúskodik, hogy a guba besorolódott az akkori értékrendszerbe, s egyforma elbánásban részesült a többi egyéb eredetű takaróval. A megjelentetett leltári jegyzékek alapján ítélve a későközépkorban az

Adria mentén kizárólag Dubrovnikban használták a gubát. Ennek alapján feltelezhető, hogy a XIII. század utolsó évtizedeiben már ott tartózkodó magyarok vitték be Dubrovnikba. Ezerkettőszázhetvenkilenctől – a Dubrovnikba letelepedett magyarok jelenlétéről ebből az évből származnak az első levéltári adatok – a XIV. század első éveig Szt. Balázs (Vlah) városában tizennégy magyar tartózkodott. Volt közöttük ház- és földtulajdonos,⁴² kiskereskedő,⁴³ varga⁴⁴ inasaival,⁴⁵ kovács,⁴⁶ kőműves-mészégető⁴⁷ és egyházi személy.⁴⁸ Ugyanakkor az is lehetséges, hogy gubát Dubrovnikba maguk a dubrovnikiak is vitték be, főleg a kereskedők, akik leginkább ékszereket, kelmét, luxuscikkeket árulva tartózkodtak magyarországi tájakon, hogy Magyarországról cserébe ezüstöt, aranyat és rezet⁴⁹ szállítsanak ki. Mindenesetre a guba egy egész évszázadon át a behozatali kultúrjavak közé sorolódott, a kulturális kölcsönzés egy fajtája volt, s egyes XV. századi dubrovnikiakat imádozt sklavínájukra emlékeztette. Úgy látszik, a gubát ezért nevezhették „magyar sklavíná”-nak is.⁵⁰

A XIV. századi Dubrovnik leltárkönyveiben található példák ennek a kornak a gubájáról sokkal több részletet tartalmaznak, mint amennyire a magyar forrásokban bukkanhatunk. A dubrovniki levéltár rendezettségének, a dokumentumanyag gazdagságának köszönhetően megállapítható, hogy a XIV. századi guba sima vagy fürtös szövésű volt, valószínűleg a gyapjú természetes színét őrizte, különben a színét feltüntették volna, alakja derékszögű, mivel az ágynemű részeként használták a hideg elleni védekezés céljából, s mivel a domináns dubrovniki értékrendszer hasonló célokra használt textíliáihoz igazodott.

Mivel a későbbi századokra vonatkozó dubrovniki leltárkönyvekben nem történik említés a gubáról, így annak változásait az átalakult globális rendszer körülményei között az adott földrajzi és műveltségi környezetben nem követhetjük nyomon. Léteznek viszont bizonyos ilyen vonatkozású, igen fragmentáris információk a jugoszláv területek újkori gubájáról is.

Az Adria keleti partvidékén a gubát Zadarban és Šibenik környékén említik a XVII. század utolsó évtizedeiben. Zadarban a behozatali kultúrjavak közé tartozott, az anyagi javak domináns kulturális leltárában ismeretlen, ha már kiegyenlítették az ott jól ismert sklavínával: „egy gubának mondott sklavína”.⁵¹ Boldogult Toma Brajinović javainak 1671. évi keltezésű jegyzéke – eszerint a tulajdonos a XVII. század első felében élt – említi a gubát,⁵² és sejtetni enged, hogy ez a guba az ún. „új lakosok” tulajdonában volt, azokéban, akik a krétai háború idején és azt követően érkeztek Dalmáciába a szárazföldi hátszáz felől. A főnöki rétegnek a zadari középrétegekbe történt beolvadása kezdeti fázisáról van szó. Mindez tehát azt jelenti, hogy a guba a XVII. században a Dalmáciához közeli szárazföldi hátszázban ismert volt, és takaróként használták.

A Šibenik-környéki régi adatok nem nyújtanak világos magyarázatot a guba beszerzésének módjáról. Egyedül annyit lehet tudni róla, hogy ott is ágyneműként használták, s hogy szintén végrendelkezés útján cserélt gazdát.⁵³

Noha a zadari és šibeniki adatok szerfölött hiányosak, értékes bizonyítékaik annak, hogy a keletkezési helyétől igen távoli vidékeken még a XVII. században is takaróként használták a gubát, sőt az alsó és középső társadalmi rétegek körében még mindig megbecsült volt. Hasonló jelentéskörben említik

a gubát a XVI., XVII. és XVIII. századi Vrančić-, Mihaljin- és Bjelostijenič-féle szótárak is.

A XIX. századi és XX. század eleji adatok alapján viszont a guba ebben az időszakban csak a Szávától és a Dunától északra fekvő területeken lokalizálható,⁵⁴ ott, ahol az anyagi kultúrában és a népművészetben egyébként is reflektálódtak magyar hatások. A rendelkezésünkre álló adatok Horvát-Zagorjéból, Szlavóniából és Bánátból származnak. Bácskából egyelőre nincs kellő adatunk, noha levéltári feljegyzések alapján tudjuk, hogy az elmúlt századokban Szabadkán árultak gubát.⁵⁵ Globálisan szemlélve ez az az időszak, amikor a guba bizonyos vidékek kivételével eltűnt a használatból Magyarországon is.⁵⁶

A számunkra ezúttal releváns területeken a gyapjúból szőtt guba ismert volt:

1. szőttesként: a Határőrvidék területén a XIX. század elején a guba olyan szövésű anyagnak felelt meg, amelynek minősége a durva posztóéval volt egyenértékű; kallották is;⁵⁷

2. öltözékként: a) Horvát-Zagorjében a szegénysorsúak ruhája volt;⁵⁸ b) a guba-ruhát hordták Bánátban is;⁵⁹ c) e korszak szótáraiban a guba durva gyapjúszőttesből készült, csuklyával ellátott felsőruha,⁶⁰ minden bizonnyal a guba magyar jelentésének hatására.

3. takaróként: Bánátban.⁶¹

A nemi hovatarozás és az életkor szerinti szigorú munkamegosztáson alapuló családi zadrugák fennállásának idején háziipari termékekkel elégitették ki a zadruka tagjainak textilszükségletét, s nagy számban készítettek gubát.⁶² A megváltozott gazdasági feltételek és életmód hatására, az áru- és pénzviszonyok előretörésével a guba elveszítette egykori jelentőségét. Egyéb, korszerűbb kultúrjavak váltották fel. Ezenkívül, mint már jeleztük, ebben az időben Magyarországon belül is alábbhagyott a guba iránti érdeklődés. A guba e kölcsönhatások folytán bizonyos értelemben degradálódott: megváltozott eredeti célja, funkciója, sőt bizonyos fokig a struktúrája is. Mindennek ellenére nem tűnt el a használatból, csupán a szükségszerű dolgok szférájából került a másodrendűek közé. Ezzel párhuzamosan alakult át embert óvó funkciója utilitárisan munkajellegű funkcióvá.

Első fokon a guba takarót felváltotta a nem éppen tiszta munkák végzésére szolgáló guba ponyva. Példának okáért a szlavóniai Otokon azon terítették szét a konkolytól megtisztítandó gabonát.⁶³ Ugyanebben a helységben a gubát törülközőnek is használták.⁶⁴

De a cél és a funkció átalakulásával megváltozott a szlavóniai guba nyersanyaga is. Már kenderből, mégpedig igen közönségesből,⁶⁵ vagy az ugyancsak gyöngé minőségű úgynevezett „második lenből”⁶⁶ készítették. Ennek megfelelően a guba a helyi értékrendben elveszítette egykori jelentőségét – egy otoki párvers „cafrangos gubának”⁶⁷ nevezi. Ilyenformán létének utolsó vagy utolsó előtti napjait éli.

A gubán bemutatott különböző korokból és kultúrákból származó példák (város–falu, középkor–újkor) a mai Jugoszlávia területén található magyar kultúrjakkal kapcsolatos kulturális dinamizmus kétféle jelenségére hívják fel a figyelmet. A későközépkori Dubrovnik fejlett, urbánus környezetében a guba megjelenése kulturális kölcsönzés eredménye volt, akárcsak a XVII. századi Dalmáciában is. Behozatali kulturális értéket képviselt egy másik, távolabbi műveltségből – ugyanakkor a precíz forrásoknak köszönhetően szerepe jobban áttekinthető, mint keletkezési helyén –, s megfelelt a korabeli életmódnak is. A megjelenését, elfogadását és fennmaradását elősegítő tényezők megszűntével a guba is eltűnt. Ennek alapján Dubrovnikban az uralkodó műveltségi rendszer variábilis részét képezte egy meghatározott évszázadon át. Jugoszláviának a Szávától és a Dunától északra elterülő, Magyarországgal határos részein a guba az akkulturációs folyamatok egyik eredményét képezi. Átvették, elfogadták, később is készítették, mert megfelelt az adott kor paraszti szubkultúrája által támasztott igényeknek. A guba tehát ott az uralkodó műveltségi rendszer konstans elemének számít. Azt követően is megmaradt, hogy megváltoztak vagy eltűntek az átvételt és az eredeti forma további reprodukálását lehetővé tevő tényezők, s alábbhagytak az eredeti kialakulási területről érkező ösztönzések. Persze az idők követelményeinek megfelelően változott, de mindig összhangban a régi, mindig szükséges, egyszerű kulturális javak műveltségbeli kontinuitásának tendenciáival. Nem tűnt el, mert használhatónak bizonyult.

Egészében véve a mai jugoszláv területeken található guba története nonverbális üzenetül szolgál a magyar kulturális vívmányok hatásának intenzitásáról, minőségéről és változatairól a közvetlen magyar területen kívüli régiókban ép–pégy, mint a magyar és a föltételesen jugoszlávnak nevezett műveltség találkozási területein.

Fordította: *Csorba Béla*

Jegyzetek

- ¹ Gavazzi, M.: *Kulturna analiza etnografije Hrvata. Narodna starina VII/17.*, Zagreb 1928. Valamint uő.: *kulturna strujanja u Podunavlju*. In. *Vrela i sudbina narodnih tradicija*, Zagreb, 1978., 154–159. p.
- ² Novak, V.: *Etnološki stiki Madžarov s Slovenci in Hrvati. Etnološki pregled 4.*, Novi Sad, 1962., 45–52. p.
- ³ V.ő. az 1. és 2. alatt feltüntetett irodalmat. A szlovén nyelv magyar elemeiről: Schubert, G.: *Ungarn und Slowenen. Zeitschrift für Balkanologie XVII/1.*, 1981., 82–88. p., idézett régebbi irodalommal.
- ⁴ Fisković, C.: *Umjetničke veze Madžarske i Dalmacije u srednjem vijeku i renesansi. Mogućnosti 4–5.*, Split, 1965., 493–509. p. Uő.: *Magyarország művészeti kapcsolatai a középkorban és a reneszánszban. Különnyomat a Művészettörténeti Értesítő 1967. évi 2. számából*, 94–101. p. Han, V.: *Az anyagi műveltség magyar eredetű emlékei Dubrovnikban (XV–XVI. szá-*

zad). A Néprajzi Múzeum Füzetei 19., Budapest, 1966., 197–201. p. Dinić-Knežević, D.: Dubrovnik i Ugarska u srednjem veku. Novi Sad, 1986., 174–203. p. Uő.: Dubrovački arhiv kao izvor za proučavanje područja današnje Vojvodine u srednjem veku. Zbornik za istoriju Matice srpske 19., Novi Sad, 1980., 151–158. p., uez in. Arhivist XXIX/1–2., Dubrovnik, 1979., 89–97. p.

- ⁵ Han, V.: La culture matérielle des Balkans au moyen age á travers la documentation des Archives de Dubrovnik. Balcanica III., Beograd, 1972. 157–193. p.
- ⁶ Han, V.: Az anyagi..., 200. p.
- ⁷ Testamenta notarie (Test.) 5., fol. 244'. Kovačević, J.: Srednjovekovna nošnja balkanskih Slovena. Beograd, 1953., 179. p.
- ⁸ Test. 5., fol. 224'.
- ⁹ Vö. Dinić-Knežević, D.: i.m.
- ¹⁰ Petrović, Đ.: Dubrovačko oružje u XIX veku. Beograd, 1976., 60–61. p.
- ¹¹ Uő.: Srednjovekovni vuneni pokrivači. Simpozijum „Seoski dani Sretena Vukosavljevića” III., Prijepolje, 1976., 361–362. p. Uő.: Sklavina. Glasnik Etnografskog muzeja 50., Beograd, 1986., 39–40. p.
- ¹² Lásd az előző jegyzet első tételét!
- ¹³ Skok, P.: Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika II., Zagreb, 1977., sub voce: kupijerta.
- ¹⁴ Gáborján, A.: Magyar népviseletek, Néprajzi értesítő LVIII., Budapest, 1976., 104., 112., 115. p. Magyar néprajzi lexikon II., Budapest, 1979., 320–322. p., sub voce: guba.
- ¹⁵ Gáborján A.: i.m., 26. p.: „Vnum burum quod wlgo Guba dicitur...”
- ¹⁶ Bloch, O.–Wartburg, W.: Dictionnaire étymologique de la langue française. Paris, 1950., sub voce: Bourre.
- ¹⁷ Magyar néprajzi lexikon II., i.h.
- ¹⁸ Gáborján A.: i.h.: „Induto super se quodam Bwro wlgo Ghwba.”
- ¹⁹ Uaz, 27. p.: „Ad vestem guba.”
- ²⁰ Mahnken, I.: Slawisch und Romanisch im mittelalterlichen Dubrovnik. Zeitschrift für Balkanologie I., Wiesbaden, 1962., 68. p.
- ²¹ Test. 5., fol. 40', 100.
- ²² A raknoról 1. Petrović, Đ.: Prilog proučavanju kulturnog kontinuiteta u materijalnoj kulturi jadranskog područja. Racana-rachna-rakno. Fiskovićev zbornik I.; Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 21., Split, 1980., 664–683. p.
- ²³ A sklavináról 1. Petrović, D.: Sklavina, 13–40. p.
- ²⁴ Test. 5., fol. 100.
- ²⁵ A čelegáról 1. Petrović, Đ.: Zapisi o cergi (čergi). Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena 49., Zagreb, 1983., 486. p.
- ²⁶ Test. 6., fol. 97', 1372. VII. 10. Figyelmet érdemel, hogy fűrtös anyagból Erdélyben és Magyarország keleti hegyvidékén készítették guba-öltözetet. (Gáborján A. i. m., 112. és 115. p.)
- ²⁷ Test. 5., fol. 40', 137', 218', 220', 235', 250., 6. fol. 97'; 10. fol. 42.; Diversa cancellariae (a továbbiakban Div. canc.) 21., fol. 190'.
- ²⁸ Uaz., valamint Test 6., fol. 9.; 10., fol. 42.
- ²⁹ Test. 5. fol. 176.; 220.; 224.; 235.; 243., 250., 252.; 6. fol. 97.; 18. fol. 42.
- ³⁰ Test. 5. fol. 218.; 1363. VI. 26., Milten „staçonar” feleségének, Milisavának a végrendelete.
- ³¹ Uaz. fol. 233., 1363. VI. 24., Radić „čuper” végrendelete.
- ³² Div. canc. 21. fol. 190.; 1368. V. 5., Medoje kovács.

- ³⁴ Test. 5. fol. 253.; 1363. VI. 21., Való Držić (de Ders) fiának, Ruškónak a végrendelete. Valamint Manken, I.: Dubrovački patricijat u XIV. veku. Beograd, 1960., 194.
- ³⁵ Test. 5., fol. 40.; 1348. II. 18., Piro de Volčigno feleségének, Bratának a végrendelete.
- ³⁶ Test. 5., fol. 137.; 1363. VI. 1., Nalo Pruglović (de Proclo) végrendelete.
- ³⁷ Test. 4., fol. 20.; 1352. VI. 14., Andrija Sorkočević (de Sorgo) végrendelete.
- ³⁸ Test. 5., fol. 40.
- ³⁹ Uaz., fol. 252.; 253.
- ⁴⁰ Uaz., fol. 40.; 220.; 235.; 252:
- ⁴¹ Test. 4., fol. 20.; 5. fol. 137., 233.
- ⁴² Marin Ugrin (1279, 1280, 1281). V.ö. Dinić–Knežević, D.: Dubrovnik i Ugarska, 204. p., valamint Čremošnik, G.: Spisi dubrovačke kancelarije I., Zagreb, 1951., 373. sz.
Obrad (1279–1280), in. Dinić–Knežević, D.: i.h.
Sabe (1306), in. Div. canc. 4., fol. 70:
- ⁴³ Ungarus: Div. canc. 4., fol. 36.; 1305. XI. 25.
- ⁴⁴ István (1281, 1282). In. Dinić–Knežević, D.: i.m., 206. p. Iván: Uo.
Jannes (1384): Div. canc. 2., fol. 119.; 120.; 138:
Radoslav (1301–1323). In. Dinić–Knežević, D.: i. m., 206. p. Aptagi: 1., fol. 100, 104.; 1313.: Div. canc. 7., fol. 5., 1323. VI. 25.
- ⁴⁵ Magyar András fia Mihály (1281), in. Dinić–Knežević, D.: i.h.
- ⁴⁶ Miklós (1300, 1301). In. Lučić, J.: Obrti i usluge u Dubrovniku do početka XIV. stoljeća. Zagreb, 1979., 53–54. p. Dinić–Knežević, D.: i. m., 207. p.
- ⁴⁷ Márton (1306). In. Fisković, C.: i. m., 495. p.
Demeter (1305–1327): Div. canc. 4., fol. 5.; 10., 12., 70.; 80.; 8. fol. 156;
Diversa notariae 3., fol. 126.; 4., fol. 10., 80:
- ⁴⁸ Johannes dominikánus barát (1282). In. Čremošnik i. m., 741. sz.
- ⁴⁹ Dinić–Knežević, D.: i.m., 13–15. p.
- ⁵⁰ Petrović, Đ.: Sklavina, 22., 25. p., 1419.
- ⁵¹ Desnica, B.: Istorija kotorskih uskoka I., Beograd, 1950., 184. sz.
- ⁵² Uaz.
- ⁵³ Šupuk, A.: Šibenski glagoljski spomenici. Zagreb, 1957., 132. sz., Jezera 1674; 238. sz., Murter 1676 (?).
- ⁵⁴ A gubára vonatkozó elszigetelt adat a Crna Gora-i kuć törzsbéliek köréből származik, náluk a XX. század elején nyírott gyapjúból szőtték. Vastag, durva szövésű volt, és a „hálóruhák”, tehát az ágyneműk kategóriájába tartozott. Ponyva értelmében a föld mértékegységeként jelentkezik: egy „guba föld” („guba zemlja”) annyi, amennyit egyetlen guba betakar. (Dučić, S.: Život i običaji Kuća. Srpski etnografski zbornik XLVIII. Život i običaji narodni 20., Beograd, 1931., 29.) Ezenkívül a gubának meghatározott szerepe volt a lakodalmi szokások között. Egy pokróccal együtt függönyül szolgált annak a helyiségnek a bejáratán, ahová a menyasszonyt és a vőfélyeket vezették. (Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika III. Beograd, 1965., sub voce: guba³). Lehetséges, hogy a guba lexéma a kućok körében a guber szó hüpo-korisztikónja volt, s ez utóbbi a coopertus és a coperta albán változataiból származik. (Skok, P.: Etimologijski rječnik II., sub voce: kupijerta.) Különben a guber fogalma ismert szinte az egész jugoszláv területen, jelentése takaró, illetve felső ruhadarab.
- ⁵⁵ Az adatért köszönettel tartozom Mikuška Milka magiszternek, a szabadkai Városi Múzeum kusztosának.

- ⁷⁶ Luby M.: A guba készítmódja és a gubásmesterség. A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tárának Értesítője XI/1., Budapest, 1927., 144. p.
- ⁵⁷ Nikolić, D.: Odevanje Graničara austrijske Vojne Krajine u XVIII i XIX veku. Beograd, 1965., 115. p.
- ⁵⁸ Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. JAZU 3., sub voce: 3. guba: „Vidi jednoga popa projti u gubu obučena kakono pelegrina.“
- ⁵⁹ Javor za 1888., 405., idézve a Rječnik JAZU 3. s. v. 3. guba alapján.
- ⁶⁰ Kostić, C.: Zbirka reči. 1900. Daničić Đ.: Osnove srpskoga ili hrvatskoga jezika. Beograd, 1876., 35. p. Brančić, B. – Dera Đ.: Mađarsko–srpski rečnik, Novi Sad, 1889., 224. p.
- ⁶¹ Skok, P.: Etimologijski rječnik II., sub voce: kupijerta.
- ⁶² Jurić, B.: Razgovori (Otok u Slavoniji). Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena 23., Zagreb, 1918., 305. p.
- ⁶³ Skok, P.: i. h.
- ⁶⁴ Lovretić, J.: Otok. Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena VII/1., Zagreb, 1902., 110. p.
- ⁶⁵ Skok, P.: i. h., valamint Jurić, J.: i. m., 305. p.
- ⁶⁶ Kršnjavi, I.: Listovi iz Slavonije. Zagreb, 1882., 61. p.
- ⁶⁷ Lovretić, J.: i. m., 110. p.